

Sommerferie i Sulitjelma (Ane Siverlsen)

Sommeren var også tid for feriereiser. Svein og jeg var blant de heldige som fikk dra på sommerferie nesten hvert år. Mormor og morfar bodde i Sulitjelma, og reisa dit var som et eventyr. Spenningen startet allerede da koffertene ble pakket. Som regel ble vi skysset med båt til Nordfold der vi ventet på dampbåten. Gikk vi om bord på inngående, måtte vi være med båten nesten hele natta, og det var en lang tur. Vanligvis valgte vi å vente til båten anløp på utgående, selv om det oftest var grytidlig om morgenen og svært upraktisk, for det var ikke venterom for reisende i Nordfold, og vi måtte være til belastning for kjenninger. Det hendte nok også at «dampen» anløp på dagtid, men det var sjeldnere.

Mormor Sofie og farfar Ludvig

Det var uhyre spennende å stå på kaia når «lokalen» nærmet seg. Fløyta ulte, skipet sakket og gled stille mot kaia til den reverserte med larmende støy, mens trossa landet på kaia og ble tatt i

mot av ekspeditøren. Han var den første som gikk over landgangen, og så gikk vi etter med koffertene våre. Jeg likte å stå oppe på dekket når båten la fra kaia og seilte ut fjorden. Å se heimlassen min forsvinne i det fjerne, følte uvirkelig og litt trist. Dampbåtene hadde moderat fart så jeg fikk god tid til å betrakte den lille grenda før den ble helt borte i det fjerne.

Hver gang skipet stoppet ved et nytt lite sted ved fjorden, var det viktig å få med seg alt som skjedde på og omkring kaia, se hvem som gikk av båten og hvem som kom på. Avstigende passasjerer ble møtt på kaia og tatt i mot med smil og håndtrykk, mens andre tok farvel med alvorlige ansikter og kom om bord. Varer ble sendt på land og heist om bord. Det var mange slike småsteder mellom Nordfold og Røsvik som fikk besøk av lokalbåten, som for manges vedkommende var den eneste forbindelsen med omverdenen. På vei fra Nordfold mot Røsvik var vi gjerne innom Vinkenes, Åbornes, Seglstein, Sagfjordbotn, Rørstad, Tårnvik, Nevelsfjorden, Sjunkfjorden, Haukenes og Styresnes. Noen steder var det ikke kai, og da brukte man ekspedisjonsbåt. Det var spennende å se på når folk forlot småbåten og entret lokalbåten ved hjelp av en leder. De som skulle på land og hang utfor skipssida, måtte prøve å treffe ledertrinnene på tur ned i ekspedisjonsbåten. Det var skummelt hvis det var bølger, og mange passasjerer kvitte seg for denne utfordringen mens de som førte ekspedisjonsbåten strevde for å holde den lille båten stabil sånn at de reisende kom seg trygt om bord. Noen ganger var det levende dyr som måtte heises om bord. Slike opplevelser underveis kortet av på den lange turen på vei mot endestasjonen.

Det var ikke bare ufarlige aktiviteter smågutter kunne finne på når de kjedet seg på en flere timers båtreise. På øverste dekk var det livbåter. Rekk-verket på dekket rakk ikke helt inntil livbåten, men mellom rekkverket og livbåten var det festet et tau som skulle fungere som gjerde der det manglet rekkverk. Stor var min forskrekkelse da jeg kom opp på dekket og oppdaget at min lillebror stod på *utsida* av dette tauet og holdt seg fast! Han var nok for liten til å forstå hvilken fare han utsatte seg for.

Gleden var stor da den lystmalte kirka og den røde Nordmann-brygga dukket opp. Da visste vi at vi var i Røsvik, og at vi skulle bevege oss på hjul for å komme videre. Det var mye mer spennende og

gikk mye fortere å reise med buss enn med båt. Brygga i Røsvik var en stor bygning, og jeg tror jeg lurte på hva som foregikk inne i det digre huset. Utenpå var brygga pyntet med store, fargerike reklameplakater for sjokolade og tobakk – i metall. Nå begynte jeg å få en følelse av å nærme meg en helt annen verden enn den jeg til daglig befant meg i. For mamma kunne bussturen være en sann prøvelse, for det skulle ikke mange svingene til før hun ble dårlig, og veien oppover bakkene fra Røsvik var bare svinger. Men sjåførene var forståelsesfulle og stoppet bussen så hun fikk gå ut og kaste opp. Dette var ganske ille, for mens vi andre koste oss på turen, og kikket nysgjerrig på det vi kjørte forbi, satt hun med lukkede øyne og prøvde å slappe av.

Den gang var Fauske bare et sted vi kjørte forbi på veien til Finneid, som var utskipningssted for malmen fra Sulitjelma. Ved Finneid-kaia lå de svære skipene som seilte med malmen ut fjorden, gjennom Saltstraumen og videre ut i verden. Malmen kom med tog og prammer fra gruvene i Sulis, ble heist over i det innviklede overføringssystemet som brakte den til malmskipene. Her var alltid mye bevegelse, og kvinende og harkende metall-lyder hørtes fra området. Rundt på kaiområdet lå alskens ubegripelige metalldele og gjenstander.

Fra Finneid til Sjønstå gikk båtene med tomme prammer på slep. Forbindelsen mellom Nedrevatn og Øvrevatn var det mudrete sundet ved Moen, den trangeste passasjen jeg noen gang hadde reist gjennom med båt, og jeg syntes det var nesten ubegripelig at en dampbåt kunne gå gjennom et sund der landet på begge sider var så nært båten. Vi kunne iakttå menneskene som arbeidet på jordene bare et lite stykke fra oss som stod på dekket og så på dem.

Da vi gikk i land på Sjønstå, var det bare den siste, men uten tvil den mest spennende etappen av reisa som stod for tur, nemlig den smalsporete jernbanen oppover til Sulis. Husker jeg rett, var det et langt, bredt, rødmalt trappesystem som førte oss fra kaia og opp til jernbanebygningene og perrongen. I kafeen fikk vi melk og boller. Lokomotivet kjørte stadig fram og tilbake, og det ble ofte mye venting for utålmodige smågutter før det ferdig oppsatte togsettet endelig kunne ta i mot passasjerer. Kupeene med grønmalte trebenker var sikkert lite komfortable, men jeg tror neppe vi lot oss plage av slike bagateller der vi satt og opplevde noe så fantastisk som en togreise i slike dramatiske omgivelser. Ferden gikk gjennom trange gjel, på kanten av den fossende elva, over steinfyllinger og gjennom selveste fjellet. I tunellene måtte vi skynde oss og lukke åpne vinduer, for det fløy store sotfyller i luften, og de burde helst ikke komme inn i kupeen. I min barndom tok folk gjerne på seg finklærne når de skulle ut på reise, og ingen ville ha sot på klærne sine. På vannstasjonen stoppet toget for å fylle tankene. Fyrbøterne måtte passe på at lokomotivet hadde kull og vann nok til å greie turen til gruvesamfunnet der opp mellom fjellene.

Spenningen steg da den spredte bebyggelsen langs Langvannet dukket opp. Jeg gjenkjente den ene bygningen etter den andre, storkontoret, kirka der jeg var døpt, skolen der jeg startet i første klasse og smeltehytta. Jeg så veien opp til Sandneshaugen der bestemor og bestefar bodde, og kibbene som fraktet malm. Alle de rødmalte scheiderhusene oppover haugen der veien gikk i svinger innimellom bygninger og under kanaler og bruer som bandt det hele sammen, fra knuseriet og vaskeriet og nedover til smeltehytta med den kjempehøye pipa. Det var som et eventyr å være midt i alt dette jeg hadde drømt om. Noen ganger

Sandneshaugen med Kåfjordbrakka nærmest

ble vi møtt av bestemor på stasjonen, andre ganger ruslet vi alene oppover bakkene. Bestefar var enten på arbeid i malmvaskeriet, eller han sov kanskje fordi han hadde arbeidet nattskift. Veien var lang og tung å gå for dem som gikk her daglig med ryggsekken eller torgveska full av varer, men for oss som var på vei til et ferieparadis, gikk det fort og lett.

Å bli møtt av bestemors varme smil, var godt og trygt. Så mange ganger jeg hadde ønsket at besteforeldrene mine i Sulis hadde bodd nærmere! Nå var det nesten uvirkelig å komme inn til dem, kjenne stemninga, se alle tingene på plass slik jeg husket det, og oppleve hvor glade vi var for å se hverandre igjen. Å sitte rundt bordet i det store, lune kjøkkenet og spise bestemors mat, kjenne samholdet mellom oss alle, og føle at vi hørte nært sammen, var stor lykke. Så gikk jeg inn på soveværelset, tittet ut av vinduet og så at alt var som det skulle, hus nedover mot vannet, kapellet og kirkegården på andre sida og fjellet videre oppover. Jeg stoppet på terskelen til stua, stod og tok inn alle inntrykkene, alle tingene og duftene som var bestemors stue: rundbordet midt på golvet med grønt, brodert bordteppe og hvit duk oppå, bildene over divanen som bestemor og jeg snakket om når vi kvilte etter middagen, og i vinduene alle potteplantene. Jeg husker spesielt krydderduften fra en myrt og den søte duften fra en storblønstrende lys rose på en blomstersøyle ved vinduet. Det var nesten et hellig øyeblikk. Og her skulle jeg være i mange mange dager! For en vidunderlig følelse.

Under ei av mattene på kjøkkengolvet var det ei luke til å åpne, og gjennom den kunne vi komme ned i kjelleren, der det var hyller med saftflasker og syltetøykrukker og andre matvarer. Det var spennende når bestemor åpnet kjellerluka, for da fikk jeg bli med ned i den mørke kjelleren og fikk et glimt av det som skjulte seg der. Jeg likte kjellerlukta som var så forskjellig fra den i jordkjelleren heime. Når vi hadde klatret opp stigen, lagt på luka og fått matta på plass over den, tenkte jeg visst aldri på at det var et rom under kjøkkenet.

Men kjelleren i Kåfjordbrakka rommet mer enn en liten matbod. Langs den ene veggen i det store kjellerrommet var det flere dører inn til små rom, der en av og til hadde ærend. Vannklosett var langt fra det jeg var vant til, og bare det å dra i snora, for det var bokstavelig talt det vi gjorde, var en del av programmet i dette lille avlukket, og det sloss vi om å få gjøre hvis vi var to smågutter der samtidig. Vannet fosset støyende ned fra sisterna og bråket ekstra sterkt når det traff toalettskåla. Sammen med den skranglete mekanismen i sisterna, ble det et øredøvende leven ved hvert dobesøk.

De fleste husene på Sandneshaugen lå etter hverandre på ei rekke langs kanten av ei lang skråning, og aller bortest lå Kåfjordbrakka. Det bodde flere familier i alle husene, og i Kåfjordbrakka var det sju-åtte familier, kanskje med bare to-tre rom i hver leilighet. Dette var rart og spennende for meg som var vant til god plass heime. Vi hørte lyder fra andre mennesker gjennom veggene eller over hodet på oss (det manglet nok isolasjon), og møtte dem i samme inngangen. Når naboen i kjøkkenet rett over oss helte noe i utslagsvasken, rant det ned i røret rett gjennom bestemors kjøkken. Besteforeldrene mine delte inngang med naboene ved siden av, og de delte til og med et skap i gangen der de oppbevarte mat, fordi det var kaldt der. Så nære naboer kunne det kanskje til tider være vanskelig å ha, men jeg kan ikke huske at de klaget. Jeg tror de gjorde alt for å ha et godt forhold til hverandre. Da mamma var barn, var det slik i Sulitjelma at familier med bitte små leiligheter, måtte ha såkalte lauskarer boende hos seg. Lauskarer hadde ikke familie i Sulis og dermed ikke egen bolig, men måtte være fornøyd bare de fikk tak over hodet. For arbeidere som hadde nattskift og måtte sove om dagen, var det nok ikke alltid så enkelt når de hadde folk så nært innpå seg.

Noen ganger ble vi bedt om å være stille fordi bestefar skulle sove, og han lå like innenfor kjøkkenet der vi oftest oppholdt oss.

Bestefar var en skøyer som moret seg med å overraske oss med små triks og lurerier vi ikke alltid skjønnte. Han likte å trekke krok og bryte handbak med oss, og noen ganger steppet han. Jeg tror han hadde småsko med tynne såler som smalt i golvet når han gjorde sine «oppvisninger». Bestefar kom fra enkle kår. Faren hans omkom i Kobbølva (Sørfold) før han ble født. Da mor hans giftet seg

andre gang, fikk han en stor søskenflokk, så han måtte nok tidlig ut i arbeid og klare seg selv. Han var interessert i språk og musikk. Til tross for at økonomien sikkert ikke var så god, kjøpte han både orgel og piano og lot mamma gå hos spillelærere. På sine eldre dager satt han ofte og studerte tippeblad. Men den store gevinsten tror jeg han ventet forgjeves på.

Bestemor var en stille og lun person. Hun hadde nok ikke så store krav for seg selv, men gjorde hva hun kunne for å skape det trivelig for andre. Hun mistet mora si lenge før hun begynte på skolen, og ble sterkt knyttet til broren som var et par år eldre. Når faren var borte på arbeid, var de to småungene mye alene, for den hushjelpa som skulle ta seg av dem, var nok en meget ansvarsløs person. Hun forsvant ut av huset om dagene, og da gikk de små uten tilsyn, sultne og forfrosne. Bestemor skrøt av den stemora de fikk da faren giftet seg igjen. Hun var snill og viste omsorg. Etter hvert ble de en stor søskenflokk, men da bestemor var svært ung og hadde fått sin egen familie, flyttet alle søskenene og foreldrene til Amerika. Hun savnet dem nok mye og visste at om hun noen gang fikk se dem igjen, ville det gå mange år før så skjedde. Bestemor gikk i kirka og var glad i salmer. Hun snakket om personer som sang salmene på spesielle måter med «sløyfer» i melodien som ikke var vanlig i kirka. Jeg kan ikke huske at det var noen leker hos besteforeldrene mine, men bestemor var flink til å finne på ting, bl.a. bandt og surret hun sammen tøyfiller så de så ut som ordentlige dokker.

Mange av familiene på Sandneshaugen hadde fjøs. De fleste hadde visst bare geiter, for det var nok helst slike dyr som kunne trives i det ulendte landskapet med stein og hamrer over alt. Geitemelka og -kjøttet var en viktig del av utkommet for folk, og dyra skapte også trivsel. Bak fjøsrekka var det hager med grønnsaker, rabarbra og kanskje litt blomster. Rabarbrastilkene ble besøkt av oss unger, kanskje noen ganger uten tillatelse. Hvis vi kunne krydre dem med sukker, var de ekstra gode. De enkle hagene var sikkert svært viktige for de som stelte dem, for rundt husene var det bare berg og stein. Her og der vokste det små tuster av ville blomster, men svovelrøyken fra smeltehytta hadde gjort det av med det meste av plantelivet i Sulis.

Blant naboene på Sandneshaugen møtte vi igjen lekekamerater fra årene før. Det er rart hvor flinke unger er til å bli fort kjent med hverandre. Vi lekte i det store, gamle vaskerhuset, ved den lille bekken som rant like ved Kåfjordbrakka, og i steinrøysa nedenfor brakka fant vi spennende ting som folk hadde kastet. Når det var vær til det, og varmt nok i vannet, badet vi i de dammene som var laget oppe i marka. Jeg husker at vannet der var brunt, og ikke så blankt og fint som det jeg var vant til i støa heime. En gang var jeg med og skulle finne ved til sankthansbål. Vi gikk til restene av et nedfalt skytterhus og fant bord og planker. Men vi måtte gå over ei av de store elvene, som det var flere av i Sulis, det må ha vært Lomielva. På tilbaketuren med planker slepende etter meg over ei enkel bru uten gelender, holdt jeg på å snuble. Det var en ganske nifs opplevelse, for under meg fosset den viltre elva, og var langt mer farlig enn de elvene jeg lekte ved heime. Jeg husker mine foreldres forskrekkelse da jeg fortalte det.

I Sulis så jeg for første gang en spillefilm, men det kinobesøket var ikke forberedt. Sammen med broren min og foreldrene mine gikk jeg tur forbi skolen og videre utover da vi møtte unger som skulle på kino. Fordi det var noen vi kjente, ble det foreslått at jeg skulle få være med. Jeg tror neppe jeg ba om det selv. Det ble en spennende opplevelse, som gjorde et sterkt inntrykk, for jeg visste vel knapt hva film var. Ennå gikk det nok noen år før jeg så film fra Redningssselskapet på skolehuset i Lakså. Det var film som viste hvordan dyktige sjøfolk på redningsskøyter på ubegripelig vis reddet folk i havsnød fra den visse død.

Mitt første møte med en ordentlig fotograf skjedde også i Sulis. Hele familien skulle fotograferes, det var visst bare bestefar som ikke var med. Jeg vet ikke hvorfor, men jeg grudde meg til denne fotograferingen. Vi hadde selvfølgelig tatt på oss det beste vi hadde, og bare det kunne kanskje få meg til å føle ubehag. Så skulle vi sitte oppstilt på en bestemt måte og se blide ut midt i alvoret, og

det var sikkert ikke så enkelt. Jeg tror ikke resultatet av fotografens arbeid med oss fire, ble betraktet som særlig vellykket. Men bildene av oss to smårollinger i matrosdresser, og det av oss to sammen med bestemor, er ganske søte, og de ble nok godkjent.

Noen ganger fikk vi besøk fra Sulis. Det var stor stas når vi ventet bestemor og bestefar. De kom også med lokalbåten og måtte hentes på kaia, men en gang fikk de dampen til å stoppe langt ute på fjorden hos oss, og vi rodde ut med småbåten for å hente dem. Det var en spesiell opplevelse, for det er den eneste gangen jeg kan huske et anløp utenfor Alvenes. En annen gang kom de med kirkefolket fra Mørsvik mens vi var i kirka. Da vi kom heim, fikk vi en stor overraskelse. Bestemor ville overraske ekstra, så hun lå og gjemte seg bak gyngestolen i stua da vi kom inn der.

Mormor og morfar flyttet til Fauske da han sluttet å arbeide ved verket. Da måtte de gi fra seg den leiligheten de bodde i. Slik var det for alle i Sulis som ikke eide sin egen bolig. Bestefar hadde en drøm om å få sitt eget hus. Han kjøpte to tomter og gamle materialer som han jobbet med, men han var for gammel og ikke frisk nok til å kunne realisere husdrømmen sin. Han døde i 1960, 79 år. Bestemor fortsatte å bo i Sulisheimen helt til hun var uheldig og brakk lårhalsen akkurat da hun sammen med mamma skulle reise en tur til Alvenes. Etter å ha vært innom både den gamle sykestua på Fauske, og hadde bodd ei stund på en av paviljongene ved sykehjemmet, flyttet hun til sykehjemmet i Røvika der hun døde i 1979 i sitt 91 år.

Jeg var heldig som hadde besteforeldrene mine i live til jeg var voksen. Da jeg som 17-18-åring arbeidet som lærer i Nordfjord i Sørfold, en avsidesliggende liten skolekrets, kunne jeg besøke dem. Det betydde svært mye for meg, og jeg merket også hvor glade de ble når jeg kom.

Heime igjen

Etter to-tre uker i Sulis tok ferieturen slutt, og selv om det var litt trist å forlate besteforeldrene mine, var det fint å skulle dra heim igjen. Å være borte så pass lenge, virket sikkert som en liten evighet. Når dampen kom innover Nordfoldfjorden, stod jeg gjerne på dekket og stirret for å få øye på de få husene mellom fjorden og fjellet der heime. På avstand var det de mektige fjellene som dominerte, husene var bare små, lyse prikker, og ingen ting lignet det grønne, frodige landskapet jeg levde midt i om sommeren. Naturen var forvandlet på de få ukene jeg hadde vært borte. Gresset hadde vokst meg nesten over hodet, og fargen på busker og trær var grønnere og mer moden.

Gjensynet mitt med hagen betydde mye. Jeg likte godt å være med når den ble gjort i stand om våren, og nå hadde det skjedd ei stor utvikling. Kartan på ripsbuskene var svulmende blank, og i blomsterbedet gjenkjente jeg de små spirene til ringblomst, valmuer, kornblomst og mange flere jeg ikke husker navnet på. I gulrotsengene stod spirene fint på geledd, og de små rødbeteplantene hadde allerede røde tegninger på bladene. Det var herlig å være heime igjen og gå barbeint mens sola skinte, og nypekjerret pyntet opp i hagen. Rundt omkring på marka var det vakre blomster jeg ville nå, men det var forbudt å tråkke i gresset, så storkenebb, sankthansblomst, prestekrager og rødkløver og andre med fine farger, fikk for det meste stå i fred. Når jeg av og til ikke kunne stå for fristelsen, men listet meg forsiktig bortover i gresset, forvisset jeg meg om at ingen så meg. Det hendte jeg oppdaget nye planter med fine bladformer eller sjeldne blomster, men den gang hadde jeg ingen flora som kunne si meg hva jeg hadde funnet. Sommeren var ei vidunderlig tid, og når jeg ser bort fra den strevsomme slåttonna, står den i minnet mitt som lutter sol og varme, havblikk og gode opplevelser. Badinga nede i fjæra sammen med naboungene var gode og morsomme stunder, og når jeg rusler der nede i dag og mimrer om gamle dager, ser jeg de forskjellige steinene vi satt og lå på når vi lot sola tørke oss etter badet. Det var aldri snakk om å ha med seg verken håndklær eller kremer av noe slag.

Jeg hadde slik lengsel etter vår og sommer at jeg oppsøkte de første barflekkene, der snøen endelig hadde måttet gi tapt. Jeg lå med ansiktet nesten nede i de visne gresstustene og kikket etter nye spirer. Det var stort å finne røde, saftige småblad som viste at syre og høymugle og andre vekster

var på vei opp i lyset. Når hagejorda kom til syne, hadde allerede også den livskraftige rabarbraen begynt å vokse. Flokkene av ærfugl seilte langs land og pratet høylydt med hverandre til min store fornøyelse. Det var et av de morsomste og fineste vårtegnene jeg etter hvert satte stor pris på. Skjura fløy rundt med kvister i nebbet, og det var spennende å se at det vokste fram reir i trærne. Men de voksne var ikke særlig glade når skjura bygde nært huset. Det kunne visst avstedkomme både det ene og det andre av besværligheter for oss mennesker. Jeg har kanskje aldri vært særlig glad i vinteren, men at årstidene avløser hverandre i en evig runddans, er et fantastisk naturfenomen som skaper store opplevelser og mye undring. Så uten den lange, kalde vinteren, hadde kanskje ikke våren vært så flott.

---- * ----

Denne teksten, som har noen avsnitt av nokså privat karakter, er skrevet til mine barn og barnebarn. Men fordi noen mener at innholdet kan ha interesse for folk utenfor familien, syns jeg det er greit at den tas med på Alvenes-sida.

Arne S